BOLALARDA ADENOID VEGETATSIYASI VA EKSSUDATIV O‘RTA OTIT O‘RTASIDAGI BOG‘LIQLIK

Boynazarov Sanjarbek Abdixalimovich
Toshkent Davlat Tibbiyot universiteti Termiz filiali

Annotatsiya. *Eksudativ o‘rta otit (EOO) bolalar otorinolaringologiyasida keng uchraydigan patologiyalardan biri bo‘lib, o‘rta quloq bo‘shlig‘ida suyuqlik to‘planishi va ko‘pincha o‘tkazuvchi tipdagi eshitish pasayishi bilan kechadi. Uning rivojlanishida Eustaxiy nayi funksiyasining buzilishi muhim patofiziologik mexanizm hisoblanadi. Adenoid vegetatsiyasi esa Eustaxiy nayi faoliyatiga mexanik va yallig‘lanish mexanizmlari orqali ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Ushbu adabiyotlar sharhining maqsadi bolalarda adenoid vegetatsiyasi va EOO o‘rtasidagi klinik hamda patofiziologik bog‘liqlik haqidagi zamonaviy ilmiy ma’lumotlarni tahlil qilishdir.*

Kalit so‘zlar: *adenoid vegetatsiyasi, eksudativ o‘rta otit, Eustaxiy nayi, o‘rta quloq, timpanometriya, eshitish pasayishi, bolalar.*

Dolzarblik. Eksudativ o‘rta otit bolalik davrida orttirilgan eshitish pasayishining muhim sabablaridan biridir. Kasallik ko‘pincha og‘riq va isitmasiz kechishi sababli klinik jihatdan kech aniqlanishi mumkin. Uzoq davom etuvchi o‘rta quloq effuziyasi bolaning eshitish qobiliyati, nutqi va hayot sifatiga ta’sir qilishi mumkin. Zamonaviy klinik yondashuvlarda EOOni aniqlashda otoskopik va audiologik tekshiruvlar muhim o‘rin tutadi.

Adenoid vegetatsiyasi bolalar orasida keng tarqalgan patologiya bo‘lib, uning EOO bilan birgalikda uchrashi ko‘plab tadqiqotlarda qayd etilgan. 2022-yilda e’lon qilingan sistematik sharhda adenoid gipertrofiyasi va EOO o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rgangan kuzatuv va kesishma tadqiqotlar tahlil qilingan hamda ushbu yo‘nalishda yuqori sifatli randomizatsiyalangan tadqiqotlar yetishmasligi qayd etilgan.

Tadqiqot maqsadi. Bolalarda adenoid vegetatsiyasi va eksudativ o‘rta otit o‘rtasidagi klinik va patofiziologik bog‘liqlik haqidagi zamonaviy ilmiy ma’lumotlarni tahlil qilish hamda ushbu bemorlarda diagnostika va davolashga oid yondashuvlarni umumlashtirish.

Materiallar va usullar. Ushbu ish adabiyotlar sharhi shaklida bajarildi. PubMed va Cochrane Library ma’lumotlar bazalarida e’lon qilingan ilmiy

maqolalar, sistematik sharhlar, meta-tahlillar va klinik tavsiyalar tahlil qilindi. Tahlilda adenoid vegetatsiyasi, eksudativ o‘rta otit, Eustaxiy nayi disfunksiyasi, timpanometriya va adenoidektomiyaning klinik samaradorligiga oid ma’lumotlarga e’tibor qaratildi.

Natijalar va muhokama. Adenoid vegetatsiyasining EOO rivojlanishidagi roli bir nechta mexanizmlar bilan izohlanadi. Kattalashgan adenoid to‘qimasi burun-halqumda mexanik obstruksiya hosil qilib, Eustaxiy nayining normal ventilyatsion funksiyasini buzishi mumkin. Bundan tashqari, adenoid to‘qimasidagi surunkali yallig‘lanish, mikrobiologik kolonizatsiya va immunologik jarayonlar ham Eustaxiy nayi faoliyatiga ta’sir qilishi mumkin.

So‘nggi klinik ma’lumotlar ushbu bog‘liqlikning ko‘p omilli ekanligini ko‘rsatadi. 2023-yilda 511 nafar adenoid gipertrofiyasi bo‘lgan bolani qamrab olgan tadqiqotda bemorlarning 20,4 foizida EOO ham aniqlangan. Ko‘p omilli tahlilda yosh, adenoid darajasi, allergik rinit, emizish tarixi va atrof-muhit tamaki tutuniga ta’sir EOO mavjudligi bilan bog‘liq bo‘lgan. Ayniqsa, yuqori darajadagi adenoid vegetatsiyasi EOO rivojlanishi bilan bog‘liq xavf omili sifatida ko‘rsatilgan.

2024-yilda chop etilgan sistematik sharhda 2,7 milliondan ortiq bolani qamrab olgan yettita tadqiqot tahlil qilingan. Mualliflar adenoid gipertrofiyasini, ayniqsa, qaytalanuvchi yoki o‘zgaruvchan EOO bilan bog‘liq omillardan biri sifatida qayd etgan. Shu bilan birga, mualliflar mavjud dalillarning umumiy sifatini past deb baholagan.

Adenoid vegetatsiyasi darajasining o‘rta quloq faoliyatiga ta’sirini baholashda timpanometriya muhim instrumental usullardan biridir. Adenoid hajmi va EOO o‘rtasidagi munosabatni o‘rgangan tadqiqotlarda adenoid to‘qimasining nisbiy kattaligi va o‘rta quloq patologiyasi o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlashga e’tibor qaratilgan.

Davolash nuqtai nazaridan adenoidektomiyaning EOOdagi o‘rni alohida ahamiyatga ega. 2023-yilgi Cochrane sistematik sharhida 10 ta tadqiqot va 1785 nafar bola ma’lumotlari tahlil qilingan. Sharh adenoidektomiyaning EOOga ta’sirini baholagan bo‘lsa-da, ayrim asosiy klinik natijalar bo‘yicha dalillar cheklangan yoki noaniq ekanini ko‘rsatadi.

Shuningdek, yangi sistematik tadqiqotlarda adenoidektomiya va timpanostomiya naychalari kombinatsiyasi masalasi ham o‘rganilmoqda. 2026-yilda e’lon qilingan sistematik sharhda 11 ta randomizatsiyalangan tadqiqot va 955 nafar bola tahlil qilingan; timpanostomiya naychasini qo‘shish dastlabki 3–6 oyda eshitish va effuziyaning yo‘qolishi bo‘yicha ustunlik bergan, biroq 12 oylik

kuzatuvda bu farqlar saqlanmagan va naycha bilan bog‘liq ayrim uzoq muddatli asoratlar ko‘proq kuzatilgan.

Shu sababli adenoid vegetatsiyasi mavjud bolalarda EOOni baholash faqat adenoid hajmini aniqlash bilan cheklanmasligi kerak. Bolaning yoshi, burun bitishi, og‘izdan nafas olish, allergik rinit, Eustaxiy nayi faoliyati, otoskopik holat, timpanometriya va eshitish ko‘rsatkichlarini kompleks baholash klinik jihatdan muhimdir.

Xulosa. Adabiyotlar tahlili bolalarda adenoid vegetatsiyasi va eksudativ o‘rta otit o‘rtasida klinik jihatdan muhim bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatadi. Ushbu bog‘liqlik faqat adenoid to‘qimasining mexanik obstruksiyasi bilan emas, balki Eustaxiy nayi disfunksiyasi, mahalliy yallig‘lanish va boshqa individual xavf omillari bilan ham izohlanadi.

Adenoid vegetatsiyasi bo‘lgan bolalarda EOO rivojlanish xavfini baholashda adenoid darajasi bilan bir qatorda allergik rinit, yuqori nafas yo‘llari kasalliklari va atrof-muhit omillarini hisobga olish maqsadga muvofiq. EOOni aniqlashda otoskopiya, timpanometriya va yoshga mos audiologik tekshiruvlarni kompleks qo‘llash muhim ahamiyatga ega.

Mavjud adabiyotlarda adenoid vegetatsiyasi va EOO o‘rtasidagi bog‘liqlikni tasdiqlovchi ma’lumotlar mavjud bo‘lsa-da, dalillar sifati va tadqiqotlar dizaynidagi farqlar sababli ushbu munosabatni yanada standartlashtirilgan klinik va instrumental mezonlar asosida o‘rganish zarur.

Adabiyotlar

1. Mashat G. D. et al. The Correlation Between Otitis Media With Effusion and Adenoid Hypertrophy Among Pediatric Patients: A Systematic Review // Cureus. — 2022. — Vol. 14. — No. 11. — Article e30985. — DOI: 10.7759/cureus.30985.

2. MacKeith S. et al. Adenoidectomy for otitis media with effusion (OME) in children // Cochrane Database of Systematic Reviews. — 2023. — No. 10. — Article CD015252. — DOI: 10.1002/14651858.CD015252.pub2.

3. Analysis of factors that influence the occurrence of otitis media with effusion in pediatric patients with adenoid hypertrophy // Frontiers in Pediatrics. — 2023. — DOI: 10.3389/fped.2023.1098067.

4. Modifiable risk factors for developing otitis media with effusion in children under 12 years in high-income countries: a systematic review. — 2024.

5. Galić M. Z., Klančnik M. Adenoid Size in Children With Otitis Media With Effusion // Acta Clinica Croatica. — 2022. — Vol. 60. — No. 3. — P. 532–539. — DOI: 10.20471/acc.2021.60.03.25.

6. Ahmad Z. et al. Adenoid hypertrophy—diagnosis and treatment: the new S2k guideline // HNO. — 2023. — Vol. 71. — Suppl. 1. — P. 67–72. — DOI: 10.1007/s00106-023-01299-6.

7. Al Bazee E. et al. Adenoidectomy with tympanostomy or with myringotomy alone: A systematic review of pediatric randomized controlled trials // International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology. — 2026. — DOI: 10.1016/j.ijporl.2026.112718.